

روزی که رهبری

گزارش

از هسته بین الملل اسلامه گفتند

گزارش کوتاه از ملاقات طلاب خارجی حوزه علمیه قم با رهبر معظم انقلاب در آبان ۸۹

مریم میرزایی

«به زودی کوفه از مؤمنان خالی می‌گردد و علم از آن همچون ماری که در لانه‌اش جمع می‌شود، جمع و برچیده می‌گردد و سپس در شهری که آن را قم می‌گویند، آشکار می‌شود و آنجا مرکز علم و فضیلت خواهد شد.»^۱

اشاره:

اولین آثار مهاجرت و تجمع مذهبی غیر ایرانی‌ها را در قم، به اواخر قرن اول هجری نسبت می‌دهند و این در حالی است که اسلام در سال ۱۷ هجری وارد ایران شد.^۲ «سعد» از نوادگان «مالک بن عامر اشعری» دارای دوازده پسر بود که آنان از راویان امام جعفر صادق (ع) بودند. پنج تن از پسران وی در زمان حجاج، همزمان با شکست عبدالرحمن بن محمد بن اشعث در برابر سپاه حجاج وارد قم شدند و نقش بسزایی در گسترش تشیع در این شهر ایفا نمودند.

در زمان قیام «ابومسلم خراسانی» قم پایگاه شیعه امامیه شد و برای نخستین بار مکتب امامیه، توسط اعراب اشعری در قم افتتاح گردید که فقه شیعه به طور رسمی در آن تدریس می‌شد. در سال ۲۰۱ هـ ق به دنبال ورود حضرت امام علی بن موسی الرضا (ع) به خراسان، خواهر ایشان حضرت فاطمه معصومه (س) از مدینه به سوی خراسان راهی شد که در میانه راه بیمار گردید و در شهر قم به خاک سپرده شد. ورود حضرت فاطمه معصومه (س) به قم و مرقد او و سپس ورود امامزادگان بسیار به قم، موجب تحولات تازه در گسترش تشیع گردید. این موارد نقش بسزایی در تحکیم و گسترش حوزه علمیه و رفت و آمد و ارتباط علما و راویان و شاگردان برجسته حضرت امام جعفر بن محمد (ع)، حضرت امام موسی بن جعفر (ع) و حضرت امام علی بن موسی (ع) ایفا نمود. اواخر دوران غیبت صغری و آغاز دوران غیبت کبری؛ یکی از طلایی‌ترین دوران حوزه علمیه قم است. اولین کتاب از کتب اربعه شیعه یعنی اصول کافی توسط شیخ کلینی؛ حاصل بهر هندی از استادان خود در حوزه علمیه قم است. «شیخ عبدالجلیل رازی» در رابطه با وضع علمی قم در قرن ششم می‌گوید: «مدارس دینی قم، دارای وسایل کافی و علما و مدرسان و مفسران بزرگ می‌باشد و کتابخانه‌هایی پر از کتب فرقه‌های مختلف در آن وجود دارد؛ مدارس مانند سعد حلت، اثیر الملک، زین الدین، ظهیرالدین و ... در آن رونق بسیاری داشته‌اند.»^۳

حوزه علمیه قم در دوره صفویه مورد توجه همگان، خصوصاً دولتمردان شیعه‌مذهب آن دوران بود. «مدرسه فیضیه» یکی از آثار دوره صفویه می‌باشد. این مکان در نوسانات مختلف تاریخی ادامه حیات می‌داد، ولی دارای تشکل و انسجام نبود. «شیخ عبدالکریم حائری» چنان روح تازه‌ای در حوزه دمید که او را «مؤسس حوزه علمیه قم» نامیدند و مرکزیت حوزه تشیع از نجف به قم منتقل شد و تا به امروز همان محوریت را داراست. پس از ایشان «آیت‌الله بروجردی» توجه زیادی به حوزه علمیه قم داشتند تا جایی که در اندک زمانی این مکان دچار تحولاتی عظیم شد و مدارس و کتابخانه‌ها، درس و بحث‌ها و علوم مختلف اسلامی در سطح عمیق و گسترده‌ای فعال گردیدند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، حوزه وارد مرحله‌ای جدید گردید و گسترش چشمگیری یافت، تا جایی که امروز هزاران طلبه ایرانی و غیر ایرانی در آن به درس و بحث مشغولند و تشکیلات حوزه با مجهز بودن به فن‌آوری روز، به روند تکاملی خود ادامه می‌دهد.

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و همزمان با تحولاتی که از آغاز دهه ۱۳۵۰ هـ ش در قم پدید آمد، شماری از طلاب غیر ایرانی وارد قم شدند و در برخی از مراکز دینی مشغول تحصیل گردیدند. با پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران، تحولاتی عظیم و فراگیر در پایان هزاره دوم میلادی، در عرصه جهانی پدید آمد. نهضت امام (ره) با رجوع به ریشه‌های ناب اسلام، نگاه و نگرشی نوین را نسبت به انسان‌ها و مناسبات گوناگون بشری در عرصه‌های مختلف سیاسی، مذهبی، بین‌المللی و ... پدید آورد. انقلاب اسلامی ایران، فارغ از مکان و زمان و اقلیم جغرافیایی و نژاد و رنگ، انسان‌ها را مخاطب خود قرار داد و به اثبات رسانید که انسان‌ها می‌توانند در اقصی نقاط جهان مخاطب اسلام باشند و به راحتی به آن بگروند و آن را به عنوان دین برتر برگزینند.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، حدود سال‌های ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ حجم جوانانی که علاقه‌مند بودند از نزدیک بیایند و امام (ره) و انقلاب را ببینند و با حوزه و محیطی که امام (ره) در آن رشد کرده بود آشنا شوند، رو به افزایش گذاشت و در طول یکسال، جمعیت طلاب غیر ایرانی به چند برابر رسید. به عنوان مثال شیعیان پاکستان از جمله افرادی بودند که متوجه قم گردیدند و به جای حوزه علمیه نجف که اوایل دهه ۱۹۷۰ هم مورد حمله رژیم بعثی عراق قرار گرفته بود و طلاب و علمای غیر عراقی از آن اخراج گردیده بودند، برای آشنایی با علوم دینی به حوزه علمیه قم اقبال نشان دادند. در نتیجه تحت تأثیر فضای انقلابی اوایل دهه ۱۹۸۰ م و شرایط نوین جهانی و منطقه‌ای، به تأسیس مدارس دینی جدید و تحول در مضامین درسی و متون آموزشی و امکانات رفاهی دست زدند.^۴

اواخر سال ۱۳۵۹ یا اوایل ۱۳۶۰ بود که به دلیل علاقه روزافزون طلاب غیر ایرانی به ایران و تحصیل در حوزه‌های علمیه آن، به ویژه شهر قم، امام خمینی (ره) فرمان تشکیل «شورای سرپرستی طلاب غیر ایرانی» را صادر کردند. این شورا از سال ۱۳۷۲ با عنوان جدید «مرکز جهانی علوم اسلامی» مستقیماً زیر نظر رهبر کبیر انقلاب اسلامی به فعالیت خود ادامه داده است.^۵

از آرمان‌های اصلی انقلاب ایران و رهبر فقید آن، اتحاد اسلامی و صدور اسلام به اقصی نقاط جهان بوده است. امام خمینی (ره) معتقد بودند، اتحاد اسلامی می‌تواند بُعد ظلم‌ستیزی و انقلابی داشته باشد و بر این اساس برای مبارزه با فئسار ابرقدرت‌ها، ملل مسلمان را به یکپارچگی فرامی‌خواندند. ایشان وظایف طلاب غیر ایرانی را در جامعه و کشورشان این گونه بیان می‌کنند: «برادران! وقتی که می‌روید بیرون، مسائل را بگویید، نشینید دیگر در خانه تا این که آن‌ها برای شما هجوم کنند، شما همجه کنید، آنان عقب می‌نشینند، شما اسلام را به مردم بگویید...»

میزان علاقه و همبستگی طلاب غیر ایرانی به اسلام، رهبر فقید انقلاب و کشور ایران؛ به حدی بوده است که جمعی از آنان در دوران دفاع مقدس و در پی رهنمودهای تاریخی رهبر کبیر انقلاب و فرمانده کل قوا و تأکید ایشان بر حضور گسترده و همه‌جانبه اقدار امت سلحشور و همیشه

انقلاب اسلامی ایران، فارغ از مکان و زمان و اقلیم جغرافیایی و نژاد و رنگ، انسان‌ها را مخاطب خود قرار داد و به اثبات رسانید که انسان‌ها می‌توانند در اقصی نقاط جهان مخاطب اسلام باشند و به راحتی به آن بگردند و آن را به عنوان دین برتر برگزینند.

در صحنه ایران در جبهه‌های نبرد حق علیه باطل، تلگرامی به امام امت (ره) زده و از ایشان برای حضور در جبهه‌ها و ادای این فریضه الهی هم‌دوش با برادران ایرانی خود، کسب اجازه نمودند.^۶ امروز در مزار شهدای علی بن جعفر قم، شهدایی از طلاب خارجی از کشورهایی چون فرانسه، بحرین، پاکستان، عراق، لبنان و افغانستان وجود دارد که زیارتگاه عاشقان و دلسوختگان است.

سوم آبان ۱۳۸۹، صفوف طولانی، اما منظم و آرام طلاب غیر ایرانی برای ورود به شبستان امام خمینی واقع در حرم حضرت معصومه (س) که از ساعت ۶ و ۳۰ دقیقه صبح شکل گرفته، هر لحظه فشرده‌تر و طولانی‌تر می‌گردد. «آیا شبستان حضرت امام، ظرفیت پذیرش این همه مشتاق را دارد؟» این سؤال بود که بیشتر ذهن‌های کنجکاو از خود می‌پرسیدند.

چه جمالات زیبا و پرمفهومی در بند ابتدایی اطلاعیه حجت‌الاسلام علیرضا اعرافی، رئیس جامعه المصطفی‌العالمیه که به مناسبت سفر مقام معظم رهبری به قم صادر شده، به چشم می‌خورد: «از خامنه تا مدینه چهارده قرن بیش فاصله نیست و حدیث سلسله الذهب چه زیبا و جاودانه از پشت دیوار بلند قرون بر تارک زمین و زمان‌ها فرا روی تمامی عصرها و نسل‌ها نورافشانی می‌کند و نوای نورانی «أَنَا مِنْ شُرُوطِهَا» را به گوش جان دل‌های دین‌دار می‌رساند و این فاصله فخرآفرین و روشن را بیان می‌دارد.»^۷

چهره‌هایشان متفاوت است؛ سیاه، سفید، زرد. چشمان بادامی، درشت، موهای بور، مشکی، بلند قد، کوتاه و ... هیچ کدام از نظر رنگ و نژاد شبیه دیگری نیستند. بی‌شک اینان سلمان‌ها و بلال‌های عصر حاضرند. چه چیز جز نیروی قدرتمند «وحدت مذهبی» می‌تواند این‌گونه ملیت‌ها و قومیت‌های گوناگون را در یک صف جای دهد و حلقه اتصال دل‌های بی‌قرار آنان گردد؟ طاق‌هایشان طاق شده و تمام

وجودشان تشنه شنیدن کلام دوست است. رهبری لب به سخن باز می‌کند و چه زیبا غبار غربت و تنهایی را از دل آنان می‌زداید: «طلاب و فضلاء غیر ایرانی بدانند که آن‌ها در ایران اسلامی غریبه نیستند، شما حتی مهمان هم نیستید، شما صاحب‌خانه‌اید، شما فرزندان عزیز من هستید.»^۸ اشک‌ها جاری می‌شود. او می‌داند که عاشقان دین، به شوق ذخیره معارف ناب محمدی (ص) راهی دیار شده‌اند و به آن‌ها قول می‌دهد آنچه از این چشمه جوشان در اختیار دارند را به آنان بنوشاند تا سیراب گردند.

از انقلاب می‌گوید و معمار بزرگ آن. قلب‌ها تندتر می‌تپد. بسیاری از آنان را عشق امام به ایران کشانیده است. اگرچه آرزوی دیدنش را تا آخر عمر با خود خواهند داشت، ولی بوی امام، کلام امام و نائب او را استشمام می‌کنند و در ایران حضور قدسی او را بهتر احساس می‌کنند. حتی بسیاری از آنان معتقدند امام (ره) آنان را به ایران دعوت کرده است...

از پیروزی انقلاب می‌گوید و از وسعت افق دید آن: «انقلاب ایران یک انقلاب اسلامی بود، انقلابی که نسیم تازه حیات را به وزش درآورد.»^۹ نسیمی که ملت‌های مسلمان شرق و غرب را بی‌تاب کرد. او از دادن هویت و احساس شخصیت اسلامی به ملل عالم سخن می‌گوید، از تولید معارف والای اسلامی، از باز کردن غل‌ها و زنجیرهای شرک‌آمیز بسته شده به پای انسان‌ها، از یک امت اسلامی آزاد، پیشرفته، عالم، عزیز و مقتدر.

با سفیران نور همدردی می‌کند و

می‌گوید که از درد تنهایی و زندگی سخت آنان بی‌خبر نیست. بار دیگر اشک جاری می‌شود و باز هم از روی شوق ... از غربت امام (ره) می‌گوید در روزهای آغازین حرکتش، از صبر و ایستادگی امام (ره)، از راه رسیدن به هدفش و آنان را به صبر دعوت می‌کند؛ به پایداری، خسته نشدن و مغلوب مشکلات نگردیدن. خاطرات جنگ هشت ساله و توطئه دشمنان را مرور می‌کند و از تحریم سی ساله اقتصادی ایران و ایستادگی ملت سخن می‌گوید.

بی‌قراری اولیه جای خود را به اشتیاقی وصف‌ناشدنی داده است. هر کدام از طلاب غیر ایرانی از این جلسه ره‌توشه‌ای برای خود برداشته‌اند؛ «ایرانی یا غیر ایرانی بودن مهم نیست، مهم پیرو ولایت بودن است. فرصت خوبی بود برای تجدید بیعت با ولی امر مسلمین. در این‌جا طلاب غیر ایرانی فرصت آشنا شدن با معارف اسلام را دارند و بعد آن را به دیگران منتقل می‌کنند.»^{۱۰} اینان سخنان محمد مختار بارو بود از سنگال.

زنی تاجیک می‌گوید: «مردم کشور من چهار امامی هستند، وقتی برگشتم حتما بهشان می‌گویم که اسلام را خوب بشناسند، دوازده امام را بشناسند...»^{۱۱}

طلاب غیر ایرانی در حالی حرم مطهر حضرت معصومه (س) را ترک می‌کنند که آوای نصایح امام و مقتدایشان در ذهنشان طنین‌انداز است؛ به ویژه فرازی از سخنان او که در آن، همه را به همدلی و همراهی و ایجاد یک هسته بین‌المللی علمی اسلامی فرا

طلاب غیر ایرانی در حالی حرم مطهر حضرت معصومه (س) را ترک می‌کنند که آوای نصایح امام و مقتدایشان در ذهنشان طنین‌انداز است؛ به ویژه فرازی از سخنان او که در آن، همه را به همدلی و همراهی و ایجاد یک هسته بین‌المللی علمی اسلامی فرا می‌خواند.

می‌خواند: «گلچین ملت‌ها در این جا جمع شده‌اند، با یکدیگر آشنا شوید، یکدیگر را بشناسید، فرهنگ‌های یکدیگر را، آرزوهای یکدیگر را، اهداف بلندی را که می‌توان در برادران ملت‌های گوناگون سراغ گرفت، این‌ها را از یکدیگر یاد بگیرید؛ مسلمانان یک جامعیتی پیدا می‌کنند. این خیلی فرصت بزرگی است برای شما، این فرصت در جای دیگری پیش نمی‌آید، یک هسته بین‌المللی علمی اسلامی در این جا تشکیل شده است، با نشستن شماها در کنار هم، تنفس شماها در فضای واحد، آشنایی شما با یکدیگر، یک هسته اولیه جامعه بین‌المللی علمی اسلامی در این جا تشکیل می‌شود، از این فرصت حداکثر استفاده را بکنید.»^{۱۲} سخنان رهبری در آن روز خیر از حادثه‌هایی می‌داد که او با آن بینش الهی از آن خبر داشت؛ حادثه‌های بزرگ به نام «بیداری اسلامی» و دعوت طلاب برای آماده شدن برای بعد از آن تا از نفوذ بیگانگان و ایجاد تفرقه جلوگیری شود و هسته اولیه جامعه بین‌المللی علمی اسلامی پاسخگوی نیازهای حرکت‌های انقلابی آینده باشد.

به طور حتم هیچ یک از طلاب و فضایی غیر ایرانی حاضر در این جمع، خاطرات دیدار با رهبری را فراموش نخواهند کرد. آنان با دلگرمی و جدیت مضاعف، درس و بحث را پی‌گیر خواهند

بود و همان‌طور که رهبر فرمان داده بود، آرمانشان تشکیل جامعه بین‌المللی علمی اسلامی خواهد بود که البته در این بین نقش پررنگ «جامعه المصطفی العالمیه» را نمی‌توان نادیده گرفت. این دانشگاه بزرگ اسلامی در سال ۱۳۸۶ با تلفیق مرکز جهانی علوم اسلامی و سازمان حوزه‌های علمیه و مدارس خارج از کشور بنیاد نهاده شد و در حال حاضر از ۱۰۳ کشور جهان پذیرای طلاب و دانشجویان آموزه‌ها و معارف اسلامی و علوم و مهارت‌های انسانی می‌باشد. تربیت مجتهدان، پژوهشگران، مدرسان و مبلغان پارسا و متعهد، تبیین و تعمیق اندیشه قرآنی و گسترش نظریه‌های اسلامی و گسترش اسلام ناب محمدی مبتنی بر آموزه‌های اصیل اسلامی؛ از مهم‌ترین اهداف این نهاد علمی می‌باشد.^{۱۳} دکتر خلیل الواروق، از اقتصاددانان عراقی ساکن در انگلستان و معرفی شده در کتاب بین‌المللی «whose who in the world» به خاطر طراحی بسیاری از سامانه‌هایی که در دولت الکترونیک استفاده می‌شود، پس از حضور در

دوره‌های کوتاه مدت آموزشی جامعه المصطفی در ایران گفت: «قم به مثابه مناره بلندی است که مهد تفکر اصیل آل محمد (ص) به شمار می‌رود، در این شهر می‌توان با بسیاری از بزرگان عرصه دانش دیدار کرد. در این جا تحصیلات حوزوی و دانشگاهی با هم در آمیخته است.»^{۱۴} وی که از مدرسان یکی از دانشگاه‌های لندن است، از میزان سطح علمی طلاب جامعه المصطفی شگفت‌زده بوده و گفت: «امام خمینی (ره) مؤثرترین فرد در رویارویی با واقعیت جهانی بودند و نمی‌توان تأثیر ایشان را بر حکومت‌ها و جوامع نادیده گرفت. تعامل و روش ویژه ایشان در رویارویی با واقعیت‌ها باعث شد این دوره طلایی ظهور یابد تا از یکسو امکانات لازم و ابزار متعدد فراهم شود و علوم اهل بیت گسترش یابد و از سوی دیگر دنیای غرب، پیروان اهل بیت را با وجه تمایزی آشکار از دیگر مذاهب بشناسند.»^{۱۵} در جغرافیای عشق مرز معنا ندارد. دعوت محمد (ص) به پرستش خدای یکتا، مرز زمان

و مکان را در هم ریخته است. مخاطب او همه نسل‌ها و تمامی عصرها است. امروز شیفتگان فضیلت تک‌تک و گروه گروه به سوی چشمه حقیقت شتابانند و پیروان آیین او روزافزون. گوش‌های مشتاقان تیز است و دل‌هایشان لبریز از عطش ندای حق و لیبیک یا محمد (ص) است که وجود تمام عاشقان را فرا می‌گیرد.

پی‌نوشت‌ها:

۱. علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۳.
۲. سبحانی، جعفر، درس‌هایی از مکتب اسلام، ش ۱۱، ص ۵۰، بهمن ۱۳۸۹، ص ۱۲ - ۱۱.
۳. فقیهی، علی اصغر، تاریخ مذهبی قم، قم، حکمت، ص ۱۶۷.
۴. جعفریان، رسول، اطلس شیعه، تهران، نشر سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۷، ص ۶۱۰ - ۶۱۱.
۵. دهشیری، محمدرضا، نشریه سوره، ش ۴، ۱۳۸۲، ص ۶۰.
۶. طلاب غیر ایرانی مقیم حوزه علمیه قم آمادگی خود را جهت حضور در جبهه‌های نبرد اعلام کردند، نشریه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۱/۲۰.
۷. ویژه نامه سفر مقام معظم رهبری، دو ماهنامه فرهنگی - اجتماعی آفاق، س ۸، بهمن ۱۳۸۹، ش ۴۱-۴۲.
۸. www.mehrehozeh.com.
۹. ویژه نامه سفر مقام معظم رهبری، همان.
۱۰. همان.
۱۱. همان.
۱۲. www.mehrehozeh.com.
۱۳. سایت رسمی جامعه المصطفی العالمیه.
۱۴. www.irannamaye.ir.
۱۵. همان.